

UTILIZING ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ATTRACTING
FOREIGN CREDITS BY COMMERCIAL BANKS

(A CASE STUDY OF SQB BANK)

“INSTANT BUILDING” Limited Liability Company

General Director: **Qulliyev Anvar Zayniddinovich**

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORIJIY KREDITLARNI JALB QILISH
BO'YICHA ILG'OR XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARIDAN FOYDALANISH
(SQB BANK MISOLIDA)

"INSTANT BUILDING" ma'sulyati cheklangan jamiyati

Bosh direktori **Qulliyev Anvar Zayniddinovich**

Abstract: This article analyzes the process of attracting foreign credits by commercial banks, the economic significance of this process, and the experience of developed foreign countries. In particular, the mechanisms for attracting foreign financial resources in the United States, European Union countries, and Asian countries are examined, and their effective aspects are highlighted. Furthermore, the article extensively discusses issues related to the development of commercial banking activities, ensuring financial stability, and improving the investment climate through the adaptation of advanced international practices to the national banking system.

Keywords: Commercial banks, foreign credits, financial resources, banking system, investment climate, international experience, credit mechanisms.

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklari tomonidan xorijiy kreditlarni jalb qilish jarayoni, ushbu jarayonning iqtisodiy ahamiyati hamda rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlil qilingan. Xususan, AQSh, Yevropa Ittifoqi davlatlari va Osiyo mamlakatlarida xorijiy moliyaviy resurslarni jalb etish mexanizmlari o'rganilib, ularning samarali jihatlari yoritib berilib kelmoqda. Shuningdek, ushbu ilg'or tajribalarni milliy bank tizimiga moslashtirish orqali tijorat banklari faoliyatini rivojlantirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va investitsiya muhitini yaxshilash masalalari keng muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Tijorat banklari, xorijiy kreditlar, moliyaviy resurslar, bank tizimi, investitsiya muhiti, xalqaro tajriba, kreditlash mexanizmlari.

KIRISH

Globalashuv jarayonlarining jadallashuvi sharoitida milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan moliyaviy resurslarning yetarliligiga bog'liq. Shu nuqtayi nazardan, tijorat banklari tomonidan xorijiy kreditlarni jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Xorijiy kreditlar bank tizimining likvidligini oshirish, investitsion loyihalarni moliyalashtirish va real sektorni qo'llab-quvvatlashda asosiy manbalardan biri hisoblanadi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, xorijiy moliyaviy resurslardan samarali foydalanish bank tizimi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda tijorat banklarining xorijiy kreditlarni jalb qilishdagi muvaffaqiyati nafaqat ularning moliyaviy barqarorligiga, balki raqamli transformatsiya darajasi, bank boshqaruvining shaffofligi, ESG mezonlari va kiberxavfsizlik standartlariga muvofiqligiga ham bog'liq. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, xorijiy kreditlarni jalb qilish uchun banklar faqat an'anaviy moliyaviy infratuzilmani emas, balki raqamli boshqaruv, regtech tizimlari, tezkor monitoring, big data tahlil va AI asosidagi risk baholash mexanizmlarini keng qo'llashlari talab etiladi.

Banklar tizimi xorijiy kreditlarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha uzoq yillik institutsional amaliyotga ega. Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Singapur, Shveytsariya, Buyuk Britaniya, AQSH kabi mamlakatlarning banklari raqamli iqtisodiyot sharoitida sindikatlashgan kreditlar, yoshil moliya, eksport-kredit agentliklari, xalqaro moliya korporatsiyalari liniyalari va kapital bozorlaridan mablag' jalb qilishda innovatsion mexanizmlarni qo'llamoqda.

Rivojlangan mamlakatlarda xorijiy kreditlarni jalb qilishning birinchi asosiy omili — bank boshqaruvidagi shaffoflik va regulyator talablarining to'liq bajarilishi. Masalan, Yevropa Ittifoqida banklar Basel III talablariga, Common Reporting Standards (CRS), AML/CFT qoidalariga, kiberxavfsizlik bo'yicha ENISA standartlariga mos bo'lishi shart. Bu talablar xalqaro kredit beruvchilar uchun xavfning minimal darajada ekanligini anglatadi. Germaniya bank tizimi bu borada klassik misollardan biridir. Deutsche Bank, Commerzbank va Landesbanklar kredit liniyalarini jalb qilish jarayonida xalqaro standartlarga moslikni asosiy raqobat ustunligi sifatida namoyish etadi. Shu sababli ularga ajratiladigan sindikatlashgan kreditlar, xalqaro moliya institutlari liniyalari va kapital bozori instrumentlari odatda past marja bilan beriladi (European Central Bank, 2023).

Zamonaviy bank tizimi yuqori shaffoflik, samarali korporativ boshqaruv va regulyator talablariga to'liq rioya etish tamoyillariga asoslanadi. Banklarning barqaror va raqobatbardosh faoliyat yuritishi uchun shaffof boshqaruv tizimi, ochiq moliyaviy hisobotlar, risklarni to'g'ri boshqarish, ichki audit mexanizmlarining mustahkamligi va regulyator tomonidan belgilangan prudensial me'yorlarga qat'iy amal qilinishi hal qiluvchi omil hisoblanadi. O'zbekiston bank tizimida so'nggi yillarda amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar aynan shaffoflik va regulyator talablariga moslashuvni birinchi darajali ustuvorlik sifatida belgilab berdi. Bu jarayonning eng yorqin misollaridan biri sifatida O'zsanoatqurilishbank (SQB)ning boshqaruv tizimidagi transformatsiya jarayonlarini ko'rsatish mumkin. Mazkur bank o'tgan besh yil ichida korporativ boshqaruv standartlarini kuchaytirish, xalqaro hisobot me'yorlariga o'tish, compliance jarayonlarini optimallashtirish va regulyator talablarini to'liq bajarishni ta'minlash bo'yicha sezilarli natijalarga erishdi.

SQB faoliyati bo'yicha regulyator talablariga uyg'unlik darajasi

(Markaziy bank me'yorlari asosida)

Ko'rsatkich	Markaziy bank talabi	SQB amaliyoti (2024)	Izoh
Kapital yetarliligi (K1, K2)	$K1 \geq 13\%$, $K2 \geq 10\%$	$K1 - 16.8\%$, $K2 - 12.5\%$	Talabdan yuqori, barqaror moliyaviy zaxira yaratilgan
Likvidlik	$\geq 30\%$	42%	Likvidlik boshqaruvi yaxshi yo'lga

koeffitsienti			qo'yilgan
NPL darajasi	< 5%	4.1%	NPL pasayishi risk boshqaruvi kuchayganini ko'rsatadi
Valyuta riski ulushi	≤ 25%	19%	Xorijiy valyuta pozitsiyasi nazorat ostida
IFRS hisobotlari	To'liq joriy qilinishi	2019 yildan joriy	Shaffoflikni ta'minlovchi asosiy baza
Stress-test o'tkazilishi	Har chorakda	Har oyda	Riskga chidamlilikni oshiruvchi mexanizm

Jadvalda O'zbekiston Markaziy banki tomonidan belgilangan prudensial me'yorlar va O'zsanoatqurilishbankning ushbu ko'rsatkichlarni bajarish darajasi solishtirib ko'rsatilgan. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, bank kapitalining yetarlilik darajasi bo'yicha SQB barcha regulyator talablaridan sezilarli yuqori natijaga ega. K1 koeffitsientining 16,8 foiz, K2 koeffitsientining esa 12,5 foiz darajada ekani bankning barqaror moliyaviy zaxiraga ega ekanini va yirik loyihalarni moliyalashtirishda yetarlicha xavfsizlik yostig'iga ega bo'lganini ko'rsatadi. Likvidlik koeffitsienti 42 foiz bo'lib, minimal talabdan qariyb bir yarim baravar yuqori ekanligi bankning qisqa muddatli majburiyatlarni bajarish qobiliyatini mustahkamlaydi.

NPL darajasining 4,1 foizga pasayganligi esa kredit portfeli sifati yaxshilanganini va risk-menejmentning samaradorligini tasdiqlaydi. Valyuta riskining 19 foizdan oshmayotgani, shuningdek stress-testlarning har oyda o'tkazilishi bankning tavakkalchiliklarga nisbatan yuqori tayyorgarlikka ega ekanini ko'rsatadi.

Bank boshqaruvida shaffoflikning oshishi SQBga xalqaro reyting agentliklari tomonidan ham ijobiy baho berilishiga olib keldi. Fitch Ratings va Moody's agentliklari bankning risklarni boshqarish mexanizmlari, likvidlik darajasi, kapitallashuv dinamikasi va operatsion shaffoflik darajasi bo'yicha barqaror prognoz bergan. Ushbu reytinglar nafaqat bankning xalqaro bozorlar oldidagi ishonch indeksini oshirdi, balki sindikatlashgan kreditlarni jalb qilish jarayonida kredit narxini pasaytirishga ham xizmat qildi. Reyting institutlari shaffof boshqaruv mexanizmlarini investitsion xavflarni kamaytiruvchi asosiy omillardan biri sifatida baholaydi. SQB misolida bu omil 2021–2024 yillar davomida bir necha bor amaliy tasdig'ini topdi. Korporativ boshqaruv tizimini kuchaytirish SQB faoliyatida alohida strategik yo'nalish sifatida shakllangan.

So'nggi yillarda O'zbekiston bank tizimida sindikatlashgan kreditlar bozorining kengayib borishi milliy moliya sektorining global kapital oqimlariga chuqur integratsiyalashayotganidan dalolat beradi. Ushbu jarayonning eng yorqin namoyandalaridan biri sifatida O'zsanoatqurilishbankning (SQB) faoliyati alohida e'tiborga loyiqdir. Bankning xalqaro bozorlar orqali jalb qilayotgan sindikatlashgan kreditlari yil sayin ko'payib borayotgani nafaqat bankning moliyaviy ko'lamini kengaytiradi, balki butun mamlakat iqtisodiyoti uchun yangi investitsion imkoniyatlar yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari tomonidan xorijiy kreditlarni muvaffaqiyatli jalb qilish jarayoni bank boshqaruvidagi shaffoflik, xalqaro standartlarga moslik va raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishiga bevosita bog'liqdir. Rivojlangan mamlakatlar bank amaliyotida Basel III talablari, IFRS hisobotlari, samarali risk-menejment va avtomatlashtirilgan compliance tizimlari xorijiy investorlar ishonchini ta'minlovchi asosiy omillar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya va boshqa ilg'or davlatlar banklarida xorijiy kreditlarni jalb qilishda ESG tamoyillari, raqamli monitoring tizimlari hamda kiberxavfsizlik standartlariga alohida e'tibor qaratiladi. Ushbu yondashuvlar kredit resurslarining arzonroq va uzoq muddatli shakllanishiga imkon yaratib, banklarning xalqaro moliya bozoridagi raqobatbardoshligini oshiradi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston tijorat banklari uchun ilg'or xorijiy tajribalarni moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, korporativ boshqaruvni kuchaytirish, raqamli risk-menejmentni joriy etish, shaffof hisobot yuritish va ESG yo'nalishidagi kredit liniyalarini kengaytirish xorijiy kreditlarni jalb qilish samaradorligini oshiradi. Natijada, xorijiy kreditlar nafaqat banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi, balki milliy iqtisodiyotning barqaror va uzoq muddatli rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmon (PF–6079). — Toshkent, 2020-yil 28-aprel.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmon (PF–5349). — Toshkent, 2018-yil 19-fevral.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmon (PF–60). — Toshkent, 2022-yil 28-yanvar.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O'zbekiston Respublikasi bank tizimining rivojlanish tendensiyalari va moliyaviy barqarorligi bo'yicha yillik hisobot. — Toshkent, 2022–2023.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosatining asosiy yo'nalishlari. — Toshkent, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Raqamli iqtisodiyot va moliya sektorini rivojlantirish bo'yicha tahliliy sharh. — Toshkent, 2021.